

Білецька В.В.
аспірантка,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ВОЛЬФІАНСЬКА ФІЛОСОФІЯ П. ЛОДІЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ І. МІРЧУКА

У статті «Петро Лодій та його переклад «Elementa Philosophiae» Баумейстера» український філософ І. Мірчук наголошував на важливому значенні львівського наукового осередку у поширенні вольфгангівської філософії на українських землях наприкінці XVIII на початку XIX століття. У цей час західноукраїнські землі дали українському народові велику кількість відомих діячів науки та культури серед яких: професори І. Земанчик, А. Дудрович, В. Довгович, П. Лодій, О. Духнович, відомий лікар-хірург І. Орлай та багато інших. Лише невелика частина цих видатних людей залишилася працювати на Батьківщині. Інші, шукаючи кращих умов для інтелектуальної праці, виїхали до Харкова, Одеси і навіть - Петербургу.

Наголошуючи на обмеженості та суперечливому характері відомостей про долю цих корифеїв української науки у наукових дослідженнях, І. Мірчук особливу увагу зосереджує на одному із відомих репрезентантів вольфгангівської філософської системи на західноукраїнських землях П. Лодію. Відсутність відомостей про життя та вплив наукових досягнень західноукраїнського вольфганга на розвиток вітчизняної академічної філософії І. Мірчук вважав доволі актуальною проблемою для української філософської думки.

Метою нашої розвідки є необхідність проаналізувати погляди І. Мірчука на філософську спадщину Петра Лодія та її вплив на розвиток української академічної філософії кінця XVIII- початку XIX століття.

На основі віднайдених українським слов'янознавцем відомостей із життя та наукової діяльності Петра Дмитровича Лодія (1764-1829 роки), ми можемо із впевненістю констатувати, що останній походив родом із Прикарпаття. Отримавши теологічну освіту, вчений для подальшого навчання переїхав до

Львову, де вступив до «генерального семінару» (Studium Ruthenum), заснованого цісарем Йосифом II для підготовки священників [3, с. 109] Після відзначення його деканом як кращого учня особисто перед Йосифом II, П. Лодій отримав тут свою першу посаду викладача метафізики та моральної філософії і став по суті одним із перших професорів новозаснованого університету. Окрім того, за даними І. Мірчука, в різний час П. Лодій очолював кафедри класичної літератури, історії природи, а починаючи з 1795 року викладав прикладну математику. Вже у 1796 році П. Лодій був призначений деканом філософського факультету [3, с. 110].

У ході свого дослідження український філософ наголошував на заходах П. Лодія, спрямованих на удосконалення методики викладання філософії у Collegium Ruthenum. Для того щоб пристосувати зміст підручника Х. Баумейстера, до мети української вищої школи П. Лодію було необхідно перекласти останній на українську мову, яка була широко вживаною у колах української інтелігенції Галичини. У 1790 році у Львові вийшов друком переклад філософії Х. Баумейстера під назвою «Наставления любомудрия нравоучительного, содержащие любомудрие практическое, всеобщее право естественное, физику и политику». Цю працю І. Мірчук назвав «першою спробою передати українською мовою латинську термінологію» [3, с. 110].

Проте вже у 1801 році не витримавши дискримінаційних заходів місцевої влади на ґрунті мовних протиріч П. Лодій приймає рішення залишити викладання в університеті. За твердженням дослідниці Т. Байцури, основна причина від'їзду філософа полягала у конфлікті, що виник між професорами латинських та українських факультетів через університетські привілеї, зокрема права брати участь у прийнятті рішень університетського сенату [1, с. 45].

Розробляючи більш детальну цю проблему, І. Мірчук бере до уваги дослідження І. Головацького, який стверджував, що заслужений професор залишив після двадцятилітньої праці Львів по причині переслідування української мови по всьому університету та історика О.М. Скобичевського,

який причину раптового від'їду П. Лодія навпаки вбачав у забороні польською цензурою його підручника логіки, але знову ж таки через його переклад на українську мову [4, с. 132]. На основі отриманих даних дослідник робить висновок про те, що причину залишення П. Лодієм Львова, а згодом і Кракова слід шукати «у ставленні польського суспільства до „zmoskwiczzonego Rusina”, якого прислав віденський уряд для розбиття одноцільного польського фронту» [3,0.113].

У 1801 році П. Лодій переїжджає до Польщі, де на основі конкурсу займає посаду завідувача кафедри логіки, метафізики та моральної філософії у Краківському університеті. А вже у 1803 році залишає Польщу та їде до Петербургу де починає викладати у новозаснованому педагогічному інституті логіку, метафізику та правознавство [3, с. 111].

Дослідження І. Мірчука, присвячене науковій спадщині західноукраїнського філософа, дозволяє говорити про те, що коло праць останнього в цілому обмежувалося невеликою кількістю перекладів підручників: Х. Баумейстера «Наставлення Любомудрія Нравоучительнаго», Ф. Цейлера «Приватне природне право», П. Феєрбаха «Кримінальне право». Також вчений написав дві власні праці: «Логическія Наставленія руководствующія к познанію и различенію истинного от ложнаго, сочиненныя Петром Лодієм» і «Теорію общих прав, содержащая в себе философское учение о естественном всеобщем государственном праве», що були на той час одними із найкращих в російській філософській літературі [3, с. 114].

Зосередивши особливу увагу на підручнику логіки Х.Баумейстера, перекладений П. Лодієм, І. Мірчук наголошував на тому, що філософ видав у Львові не всю книгу Х.Баумейстера, а лише другу частину «Елементарної філософії» під назвою „Philosophiae Moralis Institutiones, Ius Naturae, Ethicam et Politicam complexae”, повністю пропускаючи при цьому першу частину, яка містила „Prologomena de philosophia eiusgue patribus, Logicam et Metaphysicam” [3, с. 115].

Згідно розвідок українського слов'янознавця підручник логіки П. Лодія складається з двох частин: Логіки частина I. Теоретична та Логіки частина II. Практична, по аналогії з Х. Баумейстером („Logicae parts I. Theoretica seu de tribus mentis operationibus “Parts II De usu Logicae). У вступі книги містилися загальні відомості про поняття, предмет, мету та значення філософії як науки для студентів, які тільки починали вивчати цю дисципліну. Далі у вступі П. Лодій розкривав історію становлення філософії (логіки) як науки, виокремлюючи три періоди в її розвитку: античний, середньовічний та новий, поділяючи останній на два етапи [3, с. 118].

Після загального вступу західноукраїнський філософ переходив до змісту самої логіки, яку поділяв на «Теоретичну» та «Практичну». Декілька параграфів своєї праці П. Лодій присвятив основам категоричного імперативу, моралі та етики І. Канта. На думку І. Мірчука, український мислитель був одним із перших у Російській імперії перекладачів кантівської «Критики практичного розуму» [3, с. 118].

У підсумку дослідження внутрішньої структури логіки П. Лодія І. Мірчук, акцентував увагу на тому, що остання лише узагальнила аналогічні французькі, німецькі, а також російські переклади Х. Баумейстера. З педагогічної точки зору український слов'янознавець відзначав її ясність та скрупульозність у викладі навчального матеріалу, а також легкість з якою вона читається. «Оскільки книга була призначена для шкільного вжитку, - резюмує І. Мірчук, - вона в більшій мірі відповідала своїм завданням» [3, с. 119].

Резюмуючи вищезазначене, можемо констатувати, що І. Мірчук у своєму дослідженні життя та творчої спадщини західноукраїнського філософа П. Лодія характеризував останнього як одного із найяскравіших представників вольфганської школи в Україні. Розкривши переваги та недоліки перекладеної ним логіки Х. Баумейстера, слов'янознавцю вдалося показати значення та вплив цієї праці на поширення ідей Х. Вольфа у львівському науковому осередку, а згодом і серед усіх представників

академічної вітчизняної філософської думки кінця XVIII - початку XIX століття. Поряд з цим І. Мірчук наголошує на порадах П. Лодія читати різних книги, не обмежуючись філософськими здобутками окремих авторів. Такий підхід до історико- філософської спадщини останній називав еkleктизмом, що включає в себе критичне ставлення до всіх філософських доктрин, включаючи вольфганську, кантівську чи будь-яку іншу. Саме такий шлях філософствування, на думку І. Мірчука, обрав для себе П. Лодій, з метою удосконалення філософії, а з її допомогою в подальшому і інші науки.

Список використаних джерел:

1. Байцура Т. Закарпатоукраинская интеллигенция в России в первой половине XIX века / Т. Байцура. - Пряшів: Відділ української літератури Словацького педагогічного видава, 1971 -219с.
2. Закидальський Т., Кирик Д. Про спадщину Івана Мірчука / Т.Закидальський, Д. Кирик // Філософська і соціальна думка. - 1993. - №4. - С. 101-105.
3. Мірчук І. Петро Лодій та його переклад „Elementa Philosophiae” Баумейстера / І. Мірчук // Філософська і соціальна думка. - 1993. -№4. - С. 106-125.
4. Скабичевский А.М. Очерк истории русской цензуры / А.М. Скабичевский. - СПб.: Либроком, 2016. - 504 с. - С. 132.